



MONITORING PRINTANIH MEDIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

ZASTUPLJENOST I NAČIN PREDSTAVLJANJA MANJINA I MARGINALIZIRANIH GRUPA U MEDIJIMA

Udruženje/Udruga BH novinari
Kralja Tvrtka 5, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel. & Fax: (+387 33)
Email:

© Udruženje/Udruga BH Novinari, Sarajevo, 2006. Sva prava zadržana.

Izrada ovog izvještaja djelomicno je podržana od strane USAID Media Projekta.
Gledišta i mišljenja izložena u izvještaju ne odražavaju zvanične stavove Vlade SAD.

**Monitoring printanih medija u BiH: Status manjina / marginaliziranih grupa
Udruženje/Udruga BH novinari, maj/svibanj 2006.**

SADRŽAJ

1. SAŽETAK I STRAŽIVANJA.....	4
2. UVOD.....
CILJEVI ISTRAZIVANJA.....	7
STRUKTURA UZORKA MONITORINGA.....	7
3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE IZVJEŠTAVANJA O MANJINAMA.....	8
DNEVNE NOVINE.....	9
MAGAZINI.....	13
4. PROMOVIRANJE INTERESA MANJINA U MEDIJIMA.....	15
5. PREPORUKE.....	19

SAŽETAK ISTRAŽIVANJA

Udruženje/udruga BH Novinari provela je retrospektivni monitoring 5 dnevnih novina i 5 informativnih bosanskohercegovačkih magazina, s ciljem analize novinskih tekstova koji se tiču manjina i marginaliziranih grupacija u BH-zajednici te detektiranja nedostataka i problema u praćenju događaja vezanih za ove grupacije.

Monitoring se odnosio na izvještavanje o nacionalnim, religijskim i seksualnim manjinama, te osobama sa specijalnim potrebama i djecu. Dnevne novine uključene u monitoring bile su *Oslobođenje* (Sarajevo), *Dnevni avaz* (Sarajevo), *Nezavisne novine* (Banja Luka), *Dnevni list* (Mostar) i *Glas Srpske* (Banja Luka), za period od 1. marta do 31. marta 2006. godine. U istom razdoblju magazini obuhvaćeni monitoringom bili su *Dani*, *Slobodna Bosna*, *Start*, *Novi Reporter* i *Danas*. Predmet monitoringa bilo je ukupno 150 izdanja dnevnih i 22 izdanja periodičnih novina, odnosno 18.761 tekst (18.030 u dnevnicima, te 731 tekst u magazinima), dok je konačna analiza uključila 644 teksta koji su se odnosili na izvještavanje o manjinama i marginalizirane grupe. Najvažnije karakteristike izvještavanja koje je pokazalo istraživanje su:

- Manjinske grupe su marginalizirane i u dnevnim i periodičnim novinama, odnosno vrlo malo tekstova odnosi se na izvještavanje o njihovom načinu života, pravima koja (ne)ostvaruju ili problemima s kojima žive, a koje bi institucije društva trebale rješavati. U dnevnim novinama manjinske/marginalizirane grupe pominju se u 3,5 % informacija, dok je u magazinima taj procenat još manji i iznosi 1.9 %.
- Od manjina/marginaliziranih grupa koje tretira ovo istraživanje, veći broj tekstova odnosi se na osobe sa posebnim potrebama dok se nacionalne, vjerske, a pogotovu seksualne manjine, ne tretiraju. Najveći broj tekstova

- koji su ušli u krajnju obradu i analizu monitoringa se odnosi na izvještavanje o djeci, i to primarno njihovim školskim aktivnostima.
- Interesi manjina i/ili marginaliziranih grupa iznimno su nevidljivi u pisanim medijima, te se pokazuje da oni nemaju nikakvu važnost u konstruiranju društvene predstave o njihovim problemima, kao i utjecaj koji potencijalno vrše na donosioce odluka, kreatore javne politike i javnost uopšte.
 - O problemima manjina izvještava se stihijski, bez nužne dublje analize i to uglavnom na osnovu rijetkih događaja, dok izostaje ozbiljnije istraživačko novinarstvo ili analiza relevantnih javnih politika i zakonskih akata koji određuju život ove populacije. Iako u BiH živi na desetine nacionalnih manjina, u medijima nije zabilježen bilo kakav afirmativni pristup ili sustavno praćenje njihovog društvenog i kulturnog života.
 - Analiza objavljenih tekstova pokazuje izostajanje bilo kakvog ozbiljnijeg istraživačkog novinarstva ili analize relevantnih javnih politika u oblasti prava i interesa marginaliziranih društvenih grupa i djece.
 - Mediji uglavnom ne izvještavaju o širem kontekstu koji je uticao na određeni događaj i status manjine ili eventualnim posljedicama određenih događaja i odluka. Mediji se praktično nikako ne bave pitanjima vezanim za javnu politiku i relevantne zakone koji tretiraju prava manjinskih grupa.
 - Mediji manjine još uvijek “doživljavaju” kao sporednu temu kojom se treba baviti samo u slučaju njihove uključenosti u intrigantne i kontroverzne događaje koji, eventualno, mogu podići tiražu novine. Odsustvom sustavnog praćenja problematike manjinskih grupa u medijima, manjine postaju još više marginalizirane, a manjinske problematike time dodatno reducirane.

1. UVOD

Analizom medijskih sadržaja nekog društva najlakše je spoznati odnos prema manjinama i marginaliziranim grupama, odnosno sliku koju mediji daju javnosti o njihovim pravima i načinu življenja u tom društvu. Stupanj osvojenih sloboda i demokratizacija društva ne ogledaju se u položaju većine već, naravno, po količini i razini prava koja u toj zajednici ostvaruju manjinske grupe, odnosno marginalizirani pripadnici društva. Iako se medije ne može držati direktno odgovornima za akcije, stavove ili ponašanje pojedinaca, oni su nepobitno moćni u oblikovanju i definiranju javnog diskursa, uključujući odnos zajednice prema marginaliziranim grupama ili pak prenošenje mogućih negativnih i stereotipnih slika o manjinama. Ako je glavni medijski posao prezentiranje stvarnosti, odnosno proces kojim se oblikuju i razmjenjuju određena značenja unutar jedne kulture, onda je jasno da vladajuće predstave o marginaliziranim grupama umnogome zavise od njihovog medijskog predstavljanja.

U skladu sa zakonskim obavezama, *Konvencijom o ljudskim pravima*, *Konvencijom o pravima djeteta*, *Kodeksom za novinare* ali i sopstvenim etičkim normama, mediji su dužni na profesionalan način izvještavati o pravima manjina, istovremeno štiteći interese manjina o kojima izvještavaju. Potrebu za unapređivanjem pozornosti medija kod izvještavanja o manjinskim grupama moguće je zadovoljiti samo na osnovu rezultata sistematskog istraživanja koje će ukazati na osnovne karakteristike medijskog praćenja ove oblasti. Cilj ovog istraživanja je upravo pružanje takvih podataka da bi se, s jedne strane, stekao detaljniji uvid i kompletnija slika i, s druge strane, pomoglo novinarima u građenju profesionalnijeg i odgovornijeg pristupa ovim temama.

1.a. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Istraživanja medijskog pokrivanja ranjivih društvenih skupina u bosanskohercegovačkim medijima radi se u vrlo ograničenoj mjeri, pa je tako i izvještavanje o manjinskim grupama ostalo uglavnom neistraženo. Stoga je Udruženje-udruga BH novinari analizirala obim i način na koji pet BiH dnevnih i pet periodičnih novina izvještavalo o različitim manjinskim grupacijama, bilo da se radi o nacionalnim, religijskim, seksualnim manjinama, osobama s posebnim potrebama ili djeci.

Analiza se nije ograničila samo na kvantitativne indikatore izvještavanja o marginaliziranim društvenim grupama, već je pokušala dati širi uvid u prirodu medijskog izvještavanja o ovoj temi. Monitoring izvještavanja o manjinskim i marginaliziranim grupama nastojao je ponuditi odgovore na pitanja:

- Koliko su manjine ili marginalizirane grupe zastupljene u medijskim sadžajima?
- Kako su njihova prava i interesi prezentirani javnosti?
- Na koji žurnalistički način su prezentirane marginalizirane grupe?
- Da li je i kada kršen Kodeks za štampu prilikom izvještavanja o manjinama i marginaliziranim grupama?
- Da li tekstovi promoviraju interese ili prava ovih grupa?
- Da li se pojavljuju stereotipi kroz tendenciozne tvrdnje, naslove ili fotografije koje promoviraju stereotipe?
- Da li se u tekstovima pojavljuje jezik mržnje ili intonacija koja sugerira netrpeljivost prema manjinama?
- Da li tekstovi pozivaju na akciju lokalne vlasti i organizacije civilnog društva u cilju promoviranja i zaštite prava marginaliziranih grupa?

Cilj je bio utvrditi:

- (a) u kom su stupnju štampani mediji u BiH poštovali principe profesionalnog novinarstva prilikom izvještavanja o manjinskim grupama;
- (b) u kojoj su mjeri poboljšali informiranost građana o pravima manjina i njihovim problemima kao marginaliziranim grupama u zajednici;
- (c) moguće aktivnosti koje Asocijacija BH novinari treba provesti u novinarskoj zajednici na jačanju profesionalnih principa prilikom izvještavanja o marginalnim grupama u BiH

2.b. STRUKTURA UZORKA

Kod izbora pisanih medija koji su obuhvaćeni ovim istraživanjem, pokušali smo dobiti relativno ravnomjernu pokrivenost cijele teritorije BiH (u smislu mjesta štampanja i regiona u kojem se medij čita), te obuhvatiti trenutno najznačajnije, tj. najčitanije, dnevne i sedmične novine.

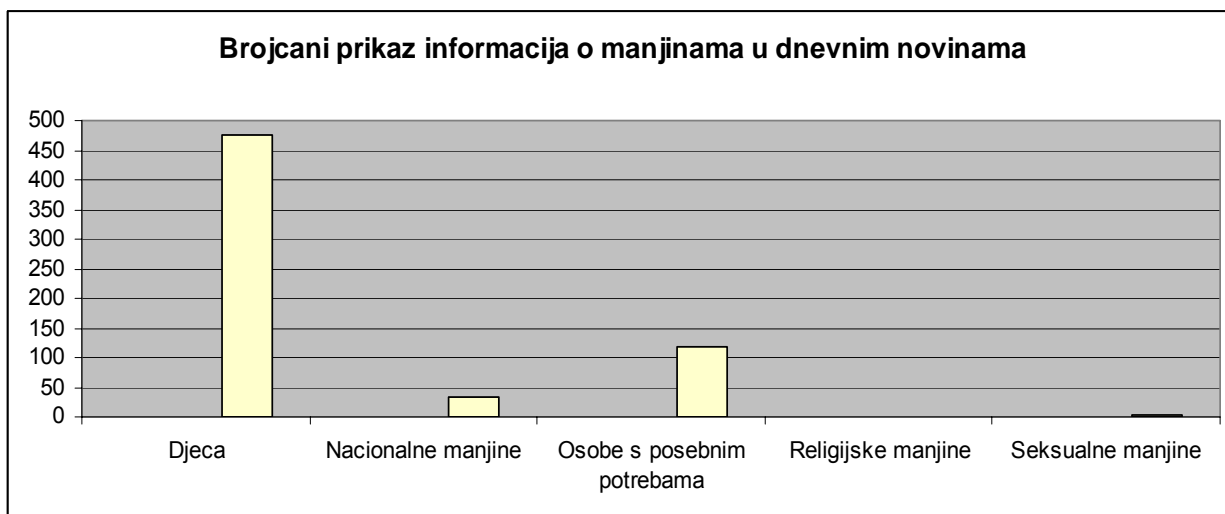
Tabelarni prikaz strukture uzorka

Br.	Vrsta medija	Naziv medija	Lokacija	Broj primjera monitoringa
1.	dnevne novine	Dnevni avaz	Sarajevo, FBiH	31
2.	dnevne novine	Glas Srpske	Banja Luka, RS	26
3.	dnevne novine	Dnevni list	Mostar, FBiH	31
4.	dnevne novine	Oslobođenje	Sarajevo, FBiH	31
5.	dnevne novine	Nezavisne novine	Banja Luka, RS	31
	<i>Ukupno dnevne</i>			<i>150</i>
6.	Magazin	Dani	Sarajevo, FBiH	5
7.	Magazin	Slobodna Bosna	Sarajevo, FBiH	5
8.	Magazin	Start	Sarajevo, FBiH	2
9.	Magazin	Novi Reporter	Banja Luka, RS	5
10.	Magazin	Danas	Mostar, FBiH	5
	<i>Ukupno magazini</i>			<i>22</i>
	UKUPNO			172

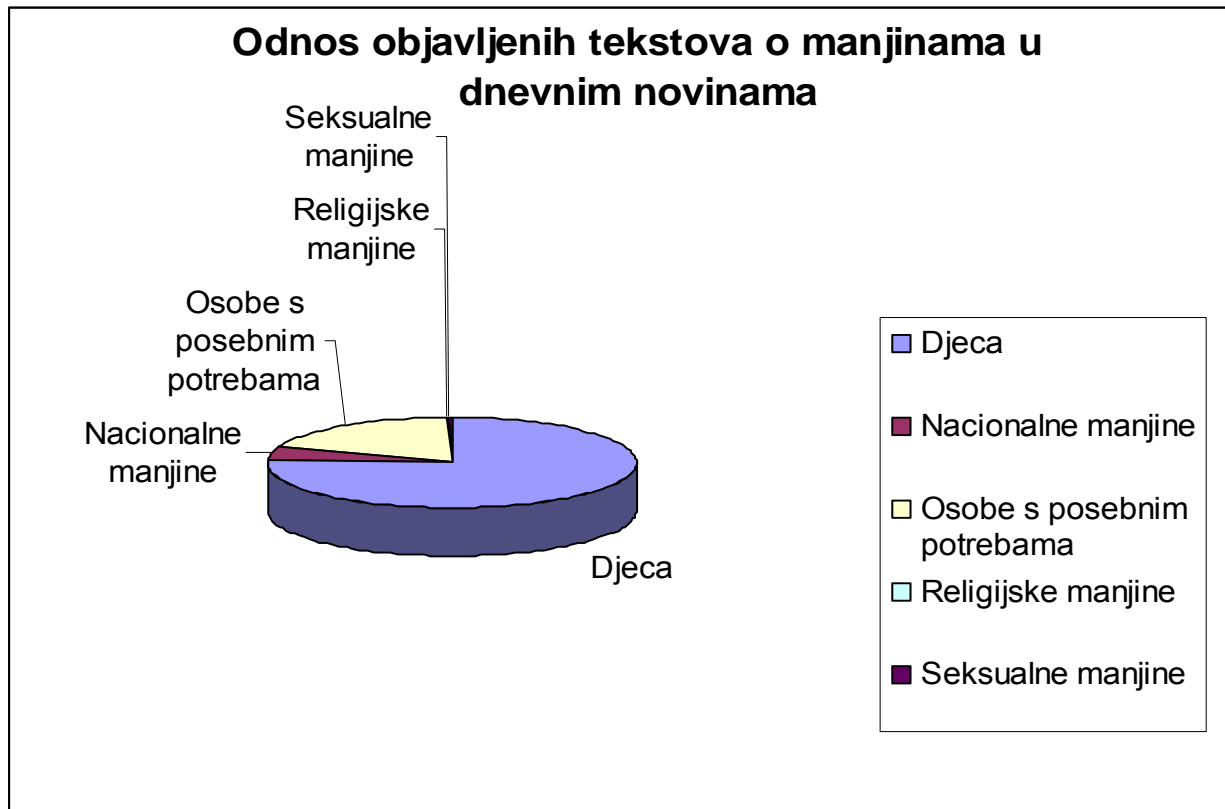
3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE IZVJEŠTAVANJA O MANJINAMA

3.a. DNEVNE NOVINE

U periodu monitoringa praćene dnevne novine objavile su 18.030 tekstova, od čega se tek 3,5 posto, odnosno 630 članaka, odnosilo na izvještavanje o manjinama: Od tih 630 objavljenih tekstova koji su ušli u konačnu analizu monitoringa - kao što pokazuje slijedeći grafički prikaz - većina (476 tekstova) odnosila se na tekstove o djeci u školskim aktivnostima, potom osobama s posebnim potrebama (119 tekstova), nacionalnim manjinama (32 teksta), dok su o seksualnim manjinama objavljena dva teksta, a o religijskim manjinama samo jedan i to vezan za dešavanja izvan BiH.



Procentualno je, dakle, od ukupnog broja objavljenih tekstova o manjinama ili marginaliziranim grupama koje su predmetom monitoringa, 75.5% o djeci, 19% o osobama s posebnim potrebama, 5.1% o nacionalnim manjinama, 0.3 % o seksualnim te 0,1% o religijskim manjinama.



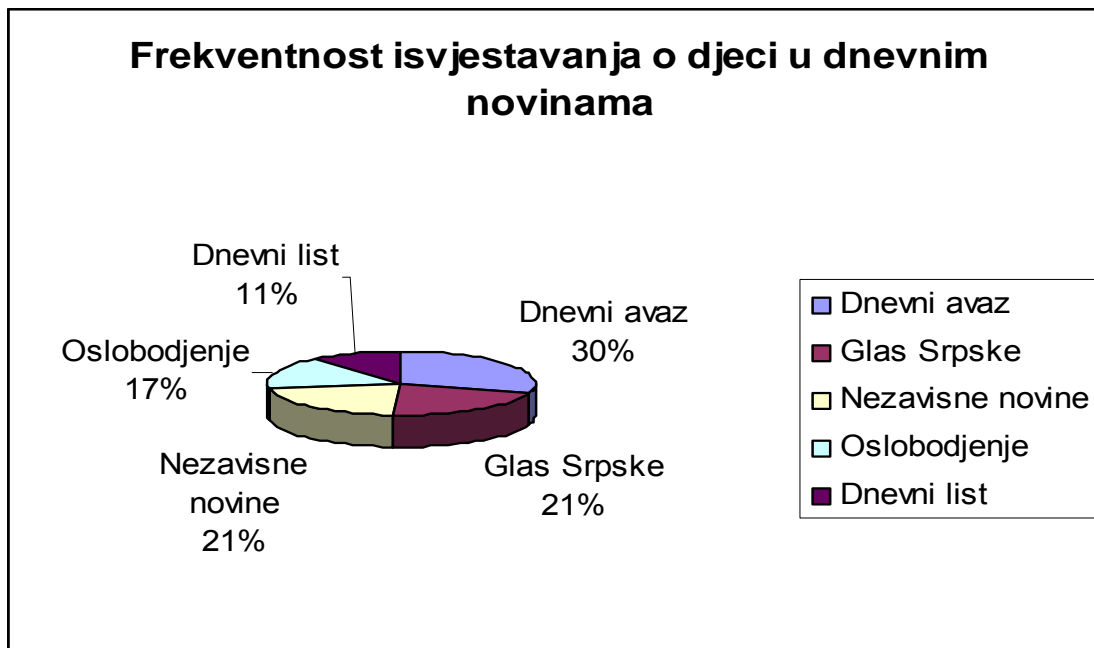
Osobe s posebnim potrebama: Od više od 18.000 tekstova tek se 119 osnosi na osobe sa posebnim potrebama kojih u našoj zemlji ima više od 200.000. Treba napomenuti da je u posmatranom periodu i ovaj broj tekstova o osobama s posebnim potrebama za bh. medije neuobičajeno visok (19%), ali je to rezultat martovskog usvajanja budžeta FBiH kada je grupa civilnih invalida protestirala u zgradi Parlamenta FBiH, te demonstracija pripadnika HVIDRA-e zbog nepotpisivanja sporazuma između BiH i RH o pomoći susjedne Republike Hrvatske invalidima HVO. Procenat bi, bez pomenutih događaja koji su diktirali dnevno izvještavanje, bio daleko manji s obzirom na to da se samo par tekstova odnosilo na kontinuirano ugrožena prava osoba s posebnim potrebama. Takvi tekstovi većinom su tretirali humanitarni rad udruženja ove populacije dok je samo u jednom dnevniku (*Nezavisne novine*) objavljeno par tekstova koji su serioznije tretirali problem nemogućnosti prilaza invalida zgradama javnih institucija i specifičnih potreba liječenja osoba s posebnim potrebama.

Nacionalne manjine lako u BiH žive predstavnici između 30 i 40 različitih nacionalnih manjina (zvanično priznatih svega 17), u tekstovima koji se odnose na pitanja ove manjinske populacije većinom su spominjani Romi (posebice u rubrikama crne kronike) te rjeđe Jevreji i po jednom Česi, Poljaci i Kinezi. Izvještavanje o nacionalnim manjinama, izuzev romske, odnosilo se pretežito na pokrivanje kulturnih događanja čiji su organizatori ambasade matičnih država tih manjina u BiH.

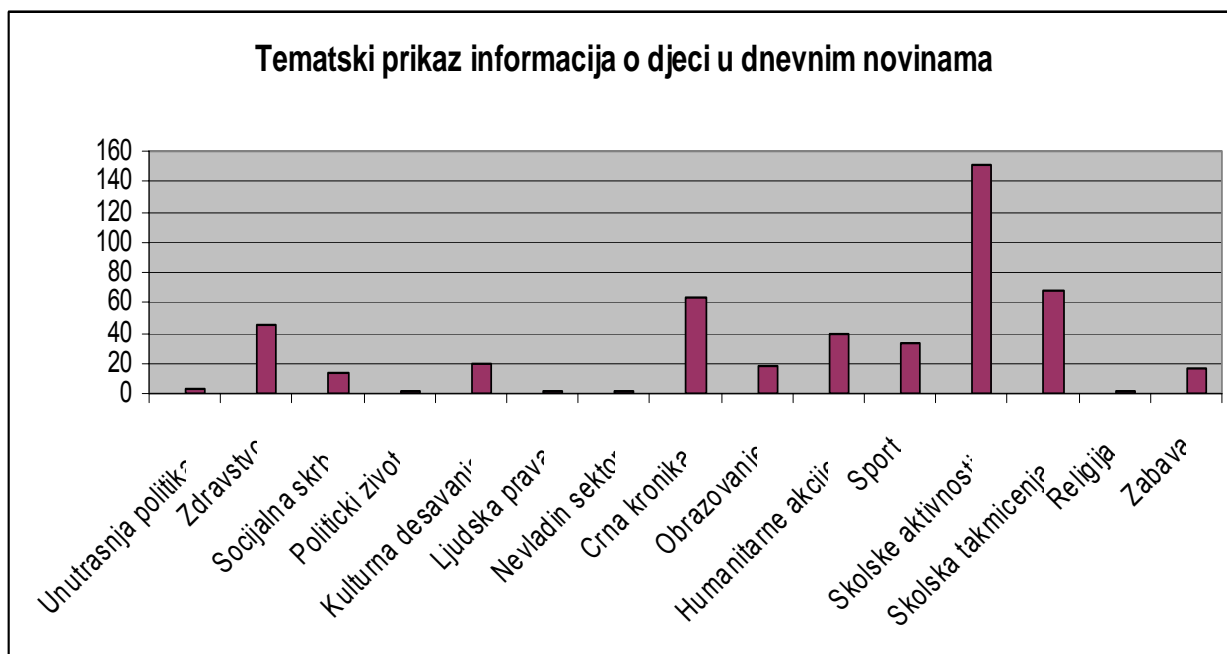
Seksualne manjine: Seksualne manjine pomenute su u dvije novine (*Dnevni avaz* i *Dnevni list*) u izvještajima o raspravi s okruglog stola o pravima seksualnih i rodnim manjinama čiji je organizator bila NGO iz susjedne Hrvatske. Ono što je ovom prilikom uočeno kao nerazumljiv urednički potez je ilustracija uz takav izvještaj objavljena u *Dnevnom listu*: fotografija prikazuje pripadnike romske zajednice (!?) te je nejasna poruka koja se ovakvom opremom teksta poslala čitateljima: da li je pripadnost seksualnim manjinama nepodobnost poput, primjerice, pripadnosti romskoj manjini, što bi se moglo tretirati kao opasna netrpeljivost prema dugačijem, ili se sugerira da je drugačije seksualno opredjeljenje karakteristika pripadnika romske nacionalnosti, što je opet neutemeljeno prenošenje stereotipa.

Religijske manjine: Religijske manjine u BiH uopće nisu tretirane, a jedan jedini tekst, objavljen u *Glasi Srpske*, reprint je teksta o vudu-religiji iz (ponovno neimenovanih) starih novina.

Djeca: Od 476 tekstova koji se odnose na izvještavanje o djeci, objavljenih u 5 dnevnih novina, 141 tekst ili 30% objavljeno je u *Dnevnom avazu*, 101 tekst ili 21% u *Glasi Srpske*, 99 tekstova ili 21% u *Nezavisnim novinama*, 84 teksta ili 17% u *Oslobođenju* te 51 tekst ili 11% u *Dnevnom listu*.



Među objavljenim informacijama o djeci najbrojnije su one koje tiču školskih aktivnosti i takmičenja, potom informacija u „crnoj kronici“, pa zdravstva i informacija koje potiču čitatelje na humanitarna davanja za pomoć djeci s ugroženim zdravstvenim ili materijalnim stanjem.



3.b. MAGAZINI

Periodični mediji uveliko zanemaruju ove društvene grupacije i uglavnom o njima ne pišu. U periodu monitoringa svih pet posmatranih magazina objavili su ukupno 731 tekst od kojih se njih 14 ili 1,9 posto odnosi na djecu, dok niti jedan tekst u sedmičnim/dvosedmičnim novinama ne tretira problematiku ostalih marginaliziranih grupa u društvu!

Od 14 tekstova koji se odnose na pitanja djece, sedam tekstova je objavljeno u mostarskom magazinu *Danas*, tri teksta su objavljena u sarajevskom magazinu *Dani*, dva su objavljena u sarajevskom magazinu *Start*, te po jedan u sarajevskom magazinu *Slobodna Bosna* i banjolučkom *Novom Reporteru*.

Analiza je pokazala da se od 14 objavljenih tekstova o djeci, šest odnosi na školstvo i probleme obrazovanja, dva na zdravstvo, dva na socijalnu skrb, a po jedan tekst se odnosi na humanitarnu pomoć djeci bez roditeljskog staranja, dječije uspjehe u sportu, demografski izvještaj Svjetske zdravstvene organizacije, te djecu koja trpe posljedice ratnih zločina. Nažalost, u samo dva teksta djeca se pojavljuju aktivno kao sugovornici ili izvori informacija, dok se u 12 tekstova pasivno govori o djeci, a izvori informacija su zvanični: kantonalne razine vlasti, predstavnici vladajućih političkih partija, djelatnici javnih institucija, te osobe koje humanitarno pomažu djeci bez roditeljske zaštite. Mada se fokus tekstova o djeci u magazinima ne razlikuje značajnije od sličnih u dnevnim novinama, žurnalistički izraz je drugačiji, odnosno radi se duljim tematskim člancima s određenim karakteristikama istraživačkog novinarstva i komentara (nerijetko u istom tekstu, što se kosi s visokoprofesionalnim normama) te reportaže.

Ovdje je interesantno napomenuti da je magazin s najviše objavljenih tekstova o djeci, mostarski tjednik *Danas*, u periodu monitoringa objavio tri

članka s tematikom koju bh. mediji uobičajeno ne tretiraju: utjecaj kompjutera i interneta na razvoj djece, gojaznost djece i utjecaj marketinških kompanija na zdravstvene probleme loše ishrane, te usporedbe odrastanja djece bez roditelja u sirotištu i kod udomiteljskih obitelji. Ovakav kvalitativni iskorak u informiranju u oblasti prava djece rezultat je – nažalost – puko prenesenih tekstova iz stranih časopisa, bez navođenja izvora ili prava na reprint. Iako se u tekstovima, kroz izjave stranih stručnjaka, navodi da su vlade zemalja odgovorne za reguliranje dječijih prava u ovim oblastima, niti jednom riječju se ne spominje da li se i kako bosanskohercegovačka djeca susreću s navedenim problemima, kao ni kakva je domaća legislativa koja uređuje ove oblasti prava djece.

4. PROMOVIRANJE INTERESA MANJINA U MEDIJIMA

Manjinske grupe su, nažalost, marginalizirane i u dnevnim i periodičnim novinama, što pokazuje izuzetno nizak broj tekstova koji izvještavaju o njihovom načinu života ili pravima koja (ne)ostvaruju. Interesi manjina/marginaliziranih grupa iznimno su nevidljivi u pisanim medijima, odnosno nemaju nikakvu važnost u slici koju mediji konstruiraju o problemima ovih grupacija i utjecaju koji oni potencijalno vrše na donosioce odluka, kreatore javne politike i javnost uopšte.

Iako u BiH žive predstavnici između 30 i 40 različitih nacionalnih manjina, u medijima nije zabilježen bilo kakav afirmativni pristup ili sustavno praćenje njihovog društvenog i kulturnog života a informacije o njihovim postignućima i vrijednostima su izuzetno rijetke. Kada se objave, to je rezultat manifestacijskog događanja (Primjer: *Češka ambasada upriličila izložbu o stvaranju Čeha u BiH*) i ne dobijaju puno medijskog prostora.

Analiza objavljenih tekstova pokazuje da djeca nemaju pristup vitalnim javnim politikama iako su kao takva lakša meta za iskorištavanje jer imaju manje informacija o tome kako se mogu zaštititi, a samim tim i manje životnih alternativa. Brojne informacije o djeci odnose se velikom većinom na školske aktivnosti i to samo one djece koja postižu najbolje rezultate u učenju. Kako je procenat „super-đaka“ u realnom životu zapravo vrlo nizak, mediji na ovaj način prenose stereotipe po kojima „naša djeca“ nemaju problema s, primjerice, neadekvatnim nastavnim kadrom ili gradivom, nepotizmom i podvojenosti u procesu obrazovanja, nasiljem u obitelji ili ulici, fizičkim iskorištavanjem ili seksualnim zlostavljanjem, odsustvom obiteljske skrbi ili pak narkomanijom i alkoholom. Upravo su ta djeca – sama i bez zaštite – medijski ignorirana.

Ovjde je interesantno napomenuti da su se dva teksta koja tretiraju djecu odnosila na unutrašnjopolitičke događaje gdje su učenici, zapravo, manipulirani u svrhu dnevne politike. Naime, tekstovi su se odnosili na štrajk učenika šestih razreda u Osnovnoj skoli u Šehovićima (RS) protiv uredbe da se iz učionica odstrane vjerski simboli dominantne religije u tom entitetu. Dnevnik iz RS (*Glas Srpske*) koji je pratio događaj nije u tekstovima ponudio informacije kako su se osnovci uspjeli samoorganizirati u štrajku, da li učenicima vjerski simboli uistinu pomažu u postizanju boljih školskih rezultata, te da li ima učenika drugačije vjeroispovjesti i koji je njihov odnos prema tim simbolima. U oba teksta izostavljena je informacija o Sporazumu o posebnim potrebama i pravima djece povratnika, potpisanom od strane entitetskih resornih ministara još 2004. godine, po kojem se iz naziva škola trebaju izbaciti neprimjerena imena, a iz školskih prostorija vjerski simboli, osim kada se radi o izvođenju nastave vjeronauka.

Manipulacija djecom u dnevno-političke, pa čak i nacionalne svrhe, vidljiva je i iz tretmana na naslovnica dnevni novina. U istom banjalučkom dnevniku djeca su dva puta tretirana na nalovnoj stranici: a) kada je tema teksta bila traženje nestalih Srba u proteklom ratu, gdje je navođenje imena i fotografija dječaka bez oca sugerirala jače emocije kod čitatelja, dok se tekst uopće nije bavio, primjerice, teškoćama života dječaka i majke ili brigom društva za takvu kategoriju ugroženih građana, i b) kada je obitelj u istom danu krstila pet mališana, pri čemu je više pažnje posvećeno promociji jedne religije nego osjećanjima krštene djece.

Iako dnevna štampa često izvještava o djeci, to se radi uglavnom u vidu vijesti i kratkih novinskih izvještaja, i to primarno u gradskim rubrikama, a odnose se na takmičenja, školske uspjehe ili puko predstavljanje školske generacije.

Vrlo mali značaj daje se tekstovima sa ovom tematikom – uglavnom su pozicionirani na manje značajnim stranicama, zauzimaju malo prostora i ne najavljuju se na naslovnici osim kada imaju senzacionalistički potencijal. Novine često koriste fotografiju djece samo kao »ukras« za tekst, i u većini slučajeva fotografije se direktno ne mogu povezati sa slučajem o kojem dati tekst govori. Uočeno je da se u dnevnim novinama fotografije djece često koriste kao ilustracija za tekstove o teškoj ekonomskoj, pa i političko-sigurnosnoj situaciji u BiH, najavi lijepog vremena i pravima žena ali i kao dodatno „oruđe“ u podizanju tenzija citalaca. (Primjer: *tekst u Dnevnom listu o strahu od ptičje gripe za ilustraciju ima fotografiju djece u igri*)

Kada izvještavanju o maloljetnicima u sukobu sa zakonom (crna kronika) mediji se primarno fokusiraju na sam incident, i to u formi izvještaja, bez osvrtnja na moguće uzroke ili posljedice. Velika većina tekstova navodi neke podatke o identitetu maloljetnika u sukobu sa zakonom, mada je najčešće riječ o inicijalima maloljetnika. Kada izvještavaju o djeci, mediji u najvećem broju slučajeva direktno ne navode etničku, nacionalnu, vjersku ili rasnu pripadnost maloljetnika. No, po ostalim informacijama u tekstu lako može uočiti religijska i/ili nacionalna pripadnost djece, a ona u pravilu odgovara religijskoj i nacionalnoj većini koja živi u dijelu BiH koji određeni dnevnik primarno pokriva. Uočeno je, također, da su se tekstovi u samo jednom dnevnom listu (*Glas Srpske*) u stopostotonom omjeru odnosili isključivo na maloljetnike jedne nacionalnosti i jedne religije.

Iz analiziranih tekstova može se zaključiti da mediji uglavnom ne izvještavaju o širem kontekstu koji je uticao na određeni događaj ili status bilo koje manjinske grupe. Praktički se nikako ne bave pitanjima vezanim za javnu politiku i relevantne zakone koji tretiraju prava manjinskih grupa. Mediji ne pokušavaju pronaći rješenja za probleme, ne prate procese, i uglavnom izvještavaju o izolovanim događajima i slučajevima.

Prenošenjem stranih tekstova koji promoviraju i štite prava manjina te adresiraju svojim vladama obavezu za veću zaštitu interesa marginaliziranih grupa, bh. mediji zapravo pokazuju svjesnost svojih uređivačkih propusta i ispravno razumijevanje interesa javnosti za takve informacije. Nedostatak se, nažalost, pokušava kompenzirati „tuđim“ uratkom, što ni u kom slučaju nije niti dovoljno niti profesionalno.

Značajan broj tekstova ne navodi niti jedan izvor informacija, te se može reći da ovi tekstovi krše član 13. Kodeksa za štampu. U većini tekstova naveden je samo jedan izvor informacija, što ne ukazuje na profesionalni tretman ovako osjetljive problematike, a povezano je sa činjenicom da je nerijetko primarni izvor informacija sam novinar ili događaj. Kada se navode izvori, u najvećem broju slučajeva je riječ o državnim i javnim institucijama.

Mediji su skloni pojednostavljenom izvještavanju, a najčešći žurnalistički izraz kojim se saopćavaju informacije o manjinama je vijest, potom izvještaj s događaja. Analiza objavljenih tekstova pokazuje i izostajanje bilo kakvog ozbiljnijeg istraživačkog novinarstva ili analize relevantnih javnih politika u oblasti prava i interesa marginaliziranih društvenih grupa i djece.

Analiza je pokazala da nema jezika mržnje ili pežorativnih termina za pripadnike manjinskih grupa, ali da ima stereotipnog izvještavanja koje je prisutno i kada se radi o djeci.

5. PREPORUKE

Odsustvom sustavnog praćenja problematike manjinskih grupa u medijima, one postaju još više marginalizirane, a manjinske problematike time dodatno reducirane. Mediji moraju nadići trenutne nedostatke različitih resursa u svom poslovanju i uložiti dodatne napore kako najranjivije društvene skupine ne bi ostale zapostavljene.

No, samo obučeni novinari mogu napraviti prodor u izvještavanju o marginaliziranim grupama. Treninzi koji Udruženje/udruga BH novinari treba obezbijediti novinarima ne smiju se bazirati isključivo na žurnalističkim, vještinama ili tehnikama dobrog izvještavanja, bez obzira na to koliko su i ovakva znanja neophodna u podizanju profesionalnih standarda. Obuka novinara treba ići u pravcu ovladavanja stručnim informacijama i sistemom vrijednosti evropskih standarda u ovoj oblasti, te prepoznavanja pravih izvora ili lepeze još uvijek skrivenih načina kršenja prava manjinskih grupa u društvu.

S obzirom na činjenicu da je BiH potpisnica Konvencije o nacionalnim manjinama Vijeća Evrope, neophodno je novinarima približiti evropske standarde o pravima nacionalnih manjina. Primjerice, kakva se legislativa za manjine zahtijeva u demokratskim državama Evrope, od priznavanja statusa, preko prava na izjašnjavanje pa do participiranja u zakonodavnoj vlasti. S takvim znanjima novinari će imati aktivan odnos prema domaćoj, još uvijek neriješenoj legislativi o nacionalnim manjinama i time na najbolji način promovirati njihove interese, ali i demokratizaciju Bosne i Hercegovine.

Na sličan način novinari, uz pomoć svoje asocijacije, trebaju ovladati znanjima o pravu na religijsko opredjeljenje, istovjetnim uvjetima življenja i rada osoba s posebnim potrebama, pravu na slobodno seksualno opredjeljenje ili pravu na najadekvatnije odrastanje.

Asocijacija BH novinari može pomoći medijima da pobjegnu od stereotipne slike djece čiji „svijet“ završava peticom u školi tako što bi unutar same profesije pokrenula rasprave o tabu temama odrastanja ili obiteljskog i ostalih vidova zlostavljanja djece. Takve rasprave mogu rezultirati aktivnijim odnosom medija prema državnim zakonima koji trebaju odražavati međunarodne obveze prema djeci, a zakoni koji omogućavaju diskriminaciju mogu biti promijenjeni ili ukinuti. Zakoni kojima se progone osobe koje čine zlo djeci moraju se konzistentno promovirati i zagovarati njihovu provedbu. Naime, slaba provedba propisa održava atmosferu u kojoj osobe koje fizički zlostavljaju djecu ostaju nekažnjena. Tradicije i običaji koji su štetni za djecu moraju se posredstvom medija raspraviti u javnosti, a djeca sama moraju dobiti informacije i životne vještine kako bi se zaštitila. Oni koji manipuliraju djecom ili im nanose zlo, otimaju njihove mogućnosti da odrastu u sigurne, zdrave i dostojanstvene osobe, a zaštita djece će biti osigurana tek kad zlostavljanje i iskorištavanje djece postane medijski vidljivo a oni koji čine djela protiv djece odgovaraju pred sudom.

Udruženje/udruga BH novinari treba pronaći najefikasniji način obuke novinara, koji će poslovično prezauzetim novinarima na što kraći i što upečatljiviji način predočiti problematiku i ponuditi ugao koji će im obezbjeđivati aktivniji stav prilikom izvještavanja o pravima marginaliziranih grupa. Primjerice, prilikom obuke o zaštiti prava osoba s posebnim potrebama organizirati akcije u kojima bi se od predstavnika zakonodavne vlasti, ali i samih novinara, zahtijevalo da zavezanih očiju pređu prometnicu u gradu ili pak u kolicima uđu u nepristupačne zgrade javnih institucija. Osobno iskustvo može predstavljati dodatnu potporu za promoviranje zakonske implementacije međunarodnih Standarda za izjednačavanje osoba s invaliditetom, koje je Vijeće ministara BiH ratificiralo još 2003. godine.

Asocijacija BH novinara treba instistirati na kontinuiranom istraživanju, praćenju i izvještavanju o pravima marginaliziranih grupa u BiH. Neophodno je razviti sustave unutar Udruženja koji će bilježiti i pratiti obim, prirodu i vrstu

izvještavanja marginaliziranih grupa te time osigurati pristup u javnosti onima koji su isključeni i nezamijećeni.

Novinarsko udruženje, također, treba učiniti dodatni napor na uvezivanju civilnog društva, privatnog sektora, donatora i medija kako bi se spriječilo propadanje marginaliziranih grupacija u „crne rupe“. Ti će napori na svim razinama društva pomoći stvaranju sigurnog okruženja za ostvarivanje interesa manjina ili za osiguravanje adekvatnog odrastanja.